

מתוך יומן המלחמה של קיבוץ דורות

להלן קטעים מיומן קיבוץ דורות, שנכתבו על-ידי אריה אפרת, אריה אבנרי, עודד בצר וראובן עשור. הם מבטאים בצורה תמציתית את האווירה ואת ההווי בתקופת עלייתנו על הקרקע. קטעים אלה נתפרסמו כהוצאה פנימית של הקיבוץ ובספרים "קיבוץ במלחמה" ו"עידן". בהסכמת המחברים, אני מפרסם אותם כאן, כי הם מיטיבים ממני לצייר תמונה חיה, המגלמת בתוכה את אשר ראינו והרגשנו בתקופה זו.

3.4.48

ישיבת המועצה. סדר היום: חיסכון בדלק. אורי מגיש תוכנית במטרה לצמצם עד כמה שאפשר את השימוש בדלק, מבלי לפגוע בצורה חמורה בענפים ובשירותים. מורידים עד למינימום ההכרחי את כמות המים להשקיית ענפי השלחין. יש צמצום בשימוש בחשמל. אסור להשתמש במכשירים חשמליים בחדרים הפרטיים, וכביסה פעם בשבועיים.

5.4

נפתח נתיב עפר העוקף את בריד והכפרים שלי. שירה של עשר מכוניות הגיעה אחרי ניתוק של קרוב לשבועיים. חלקנו באספקה שהגיעה למשק הוא זעום ביותר, בעיקר הדלק, ויש אכזבה מסוימת אחרי ציפייה ממושכת לחידוש הקשר. שלמה וצבי נהפכו עקב הנסיבות המיוחדות לגיבורי הערב בחדר האוכל.

12.4

מקרה מעניין קרה ליד ברברה. תשעה משוריינים אנגליים עברו את הכפר. שנים-עשר מוקשים היו טמונים שם. הערבים חשובים ליהודים והעיפו שישה משוריינים. שניים נשדדו. מפקד עזה נהרג שלשום ליד ג'וליס.

14.4

ימים אחדים אחרי פתיחת דרך העפר העוקפת את בריד, כשעברה שירה בדרכה לדורות, הותקפה בשדות הכפר בידי פורעים ממרחק ניכר. המשוריינים השיבו אש; אחד ממלווי השירה, אברהם שוארץ, שהוציא לרגע את ראשו מפתח המשוריין, נורה בידי צלף ערבי. הוא נפגע בצווארו ונפח את נשמתו. יהי זכרו ברוך. חברינו, שעבדו בקסטינה בפירוק הצריפים של המחנה הצבאי, חזרו בשלום. בהתקפה על כפר דרום נהרגו 17 מצרים.

הקמת ברור־חיל

אמצע אפריל

התחילו לעבוד במיקוש. חיים ב' ודב ש' מניחים מוקשים מכל הסוגים: מוקשי משיכה, מוקשי נעל, מוקשים אנטי־טנקיים חשמליים. המצב הולך ומחמיר, ויש להתכונן לבאות. חיים עושה ניסיונות בבקבוקי מולוטוב מסוג חדש. כדרכו תמיד, בטוח ושוקט, למרות שהזהר לפני השימוש במין בקבוק חדש... הוא מנסה!! הבקבוק נדלק במקום; חיים נצרב ויוצא בשלום.

19.4

אמש סודרו 20 מחברינו להשתתף בעלייה על אדמות בריר. אדמה זו (500 דונם) היתה כל השנים ברשותנו והפקנו ממנה יבולים טובים, כי היתה מאדמות העידית שלנו. עתה, עם פתיחת דרך העפר, עלתה חשיבותה של האדמה הזאת כמקום השולט על הסביבה ומבטיח את הדרך. המוסדות החליטו להקים כאן יישוב חדש. לפני עלות השחר יצאה שיירה לדרך והיא עמוסה צריפים, כלי עבודה ואנשים לרוב. שני בולדוזרים מיישרי דרך יצאו לפניו, ומיד החלה העבודה. ערביי בריר היו מופתעים ובהתחלה חשבו כי עניין להם עם התקפה על כפרם, והפעילו את כל כלי הנשק שברשותם לקדם את פני הרעה. כשהאיר היום והתברר להם מה שמתרחש לפני עיניהם ומהו הכוח שרוכז למטרה זו, הסתפקו ביריות בודדות ובצליפות; אך לא העזו לצאת להתקפה גלויה. עד לזריחה הספיקו הבולדוזרים להערים חומת אדמה גבוהה, והגודרים גמרו למתוח גדר ראשונה בצד הפונה לכפר. הקמת הצריפים, העמדות והגדר נמשכה ללא הפרעות קשות בחסות סוללת העפר. עם ערב הושלמה המלאכה. היישוב עמד על תילו, וחגורת מגן של אדמה ותיל סיבוב. בתום המלאכה נערך מפקד, והמבצע נקרא בשם "מבצע אברהם". שלושה פגזי מרגמה נורו לעבר האויב. שם היישוב הודש כקדם: ברור־חיל.

20.4

אחרי העלייה לברור־חיל יש יציאה ניכרת מהכפר בריר, וחמישים מצרים מזוינים הגיעו.

24.4

יום א' של פסח. אמש חגגנו את ליל הסדר. חרדנו מאוד שמפאת המלחמה ייבצר מאתנו לערוך את הסדר כהלכתו, ובייחוד כשהחלה לגבור המתיחות לקראת ימים מכריעים. ההכנות לקראת החג נתקלו בקשיים מיוחדים. ההגדה לא הגיעה למשק אלא שעתים לפני התחלת הסדר; החזרות של המקהלה ושל החוג הדרמאטי הופרעו לא מעט בגלל החילופין של החברים בשמירה. ובכל זאת זכינו להתכנס, כל הקיבוץ, כל החברים שהיו מחוץ לבית ואף הנוער שהיה מגויס וכן אנשי החטיבה

שחנו באותה שעה אצלנו. האווירה היתה חגיגית, והיתה הפעם משמעות מיוחדת לפסוקי ההגדה ושירי החרות והאביב. מצב הרוח עלה לשיאו עם התפרסם הידיעה על שחרור חיפה.

גם קציר העומר המסורתי נשא השנה אופי מיוחד. המושים יצאו החברים לשדה העומר, הגבעות מסביב תפוסות על-ידי חברים מזוינים; והקציר והזמרה היו ככל שנה ושנה.

30.4

טריק אל-אפריקי, או כמו שמכנים אותו, ה"שד החשור", הגיע לבריר ומאמן את אנשי הכפר במרגמות וברובים אנטי-טנקיים. הלגיון הערבי נכנס לעזה. בתי הספר בכפרים הערביים נסגרו.

2.5

בריר הערבית מותקפת עתה על-ידי אנשינו מברור-חיל יום-יום ולילה-לילה. הערבים מתקיפים את הנקודות החדשות בלילות בלבד. אין מניחים לערבים לצאת לקצור את תבואותיהם. לאחר ימים מספר שלחו אנשי בריר מתווכים בהצעה, שיתנו להם לקצור את השדות תמורת פתיחת הדרך. ענו להם, שאת שדותיהם הם לא יקצרו, ואת הדרך נפתח בעצמנו. עשירי הכפר הוציאו את נשותיהם מן המקום.

10.5

באו אלינו תותחנים עם ארבעה תותחים אנטי-אוויריים 20 מ"מ. נשלחה הזהרה לטואבתה לפתוח את הדרך בין רוחמה לברור-חיל.

11.5

נכבשו הכפרים הערביים לצדי הכביש לנגב: מסמיה, קסטינה, סואפיר וג'וליס.

14.5

אתמול נכבשו הכפרים בריר, חוליקאת, כאוכבה וסומסום. השתתפו בפעולה כוח משורין, חיל רגלים ונשק כבד.

חברת הנוער קיבלה ככיבוש זה את טבילת האש שלה. הם יצאו למערכה בפיקודם של שני חברינו, מנחם ודוד צ. במטה המבצע היו אריה אפרת ודוד זכאי. המשוריינים ויתר כלי הרכב יצאו בגאווה מיוחדת. ניתן היה להבחין ב"תותחים" שלנו. בפעם הראשונה שהוכנסו לפעולה ממש. עם חושך נערכנו על הרכס השולט על הכפר, וההרעשה התחילה. היתה זו בפעם הראשונה הרעשה; שהרי לקחנו את הכלים הכבדים ביותר כגון מכונות ירייה ומרגמות שלושה אינץ'. אך הריכוך לא ארך זמן רב. כשהאיר היום, ראינו את הכביש המוביל צפונה הומה מאנשים –

האוכלוסייה בורחת, האוכלוסייה בורחת!! – להתקדם לכפר!! נשמעה ההוראה. פה ושם נשמעו עוד יריות. בית הספר, המבצר של הכפר, היה בידינו. מחמישים המצרים שחנו בו, נהרגו רובם והיתר ברחו. בכמה מקומות נמצאו עוד ערבים זקנים. הם נשלחו לסומסום.

אחרי בדיקה שטחית והצבת חיל משמר המשיך הטור המשוריין בדרכו צפונה למסע כיבוש. אך שני הכפרים חוליקאת וכאוכבה היו כבר ריקים. לא נראה בהם אדם.

אחרי הצהריים הגענו לסומסום. גם משם ברחו כמעט כל האוכלוסייה, ונשארו רק כמה זקנים. דרשנו מהם למסור את הנשק, אבל הם טענו שהצעירים ברחו על נשקם.

היום פסקה העבודה במשק בשעה מוקדמת, כדי שהחברים יוכלו להקשיב לרדיו, לדינוי מועצת העם ולהכרות המדינה. גדולה היתה המתיחות לרגע נעלה זה. קרוב לשעה 4.00 התאספו כל החברים ליד מקלטי הרדיו והאזינו לנאומו של בן-גוריון על הכרזת המדינה. ידענו שברגע זה צועד העם היהודי צעד מכריע בהיסטוריה, והיתה שמחה בלב. אשרינו שזכינו להיות בדור המכונן מחדש את עצמאותנו; יחד עם זה לא רפתה החרדה לבאות. חמישה וחצי חודשי מלחמה היו רק פרולוג למה שעתיד להתרחש. בערב נערכה מסיבה בה צוין המאורע.

15.5

בבוקר התעוררנו לקול התפוצצות ולצלצול פעמון ההזעקה. הוברר שמפציצים מן האוויר את נירעם. כל אחד אץ לתעלה או למקלט. ראינו האווירונים חגים מול עינינו. חשנו: הנה עוד מעט וגם עלינו יטילו את מטענם. אך הם עברו ואותנו לא הפציצו.

אחרי שעות מספר הפיצו גלי האתר הידיעות: הופצה תל-אביב, צבאות סוריה פלשו מצפון, הלגיון מתקיף. כל סדרי החיים בדורות השתנו. כולם הוצאו לעבודת הביצורים...